

Objectius

- Aclarir la terminologia i especificar els conceptes enmarcats en el contexte del tractament de la diversitat.
- Potenciar, des de l'escola, actituds favorables vers la diversitat tant en l'àmbit educatiu com en el comunitari i el social.
- Conèixer, entendre i respectar les característiques individuals resultants de factors biològics, culturals i socials per tal de propiciar el màxim desenvolupament de tots els infants.
- Saber construir criteris per intervenir i donar respostes a les necessitats educatives de tots els alumnes.
- Desenvolupar una metodologia de treball que faciliti la inclusió, la total participació i les metodologies actives com a eines per respectar la diversificació de l'alumnat present a l'aula, a l'escola i a la societat.
- Promoure la cooperació interdisciplinària de tots els col·lectius implicats en el desenvolupament dels alumnes.

Temari

1.- Introducció – Evolució conceptual.

1.1.- La pluralitat i diversitat de la societat actual

1.2.- Els principis educatius pel segle XXI

1.3.- Un repte per a l'escola

2.- Clarificació conceptual:

2.1.- Especificació terminològica (diferència, desigualtat, integració, inclusió, ...).

2.2.- Claus d'interpretació.

3.- Conceptualització de la diversitat:

3.1.- Perspectiva objectiva.

3.2.- Perspectiva subjectiva:

- . Com valor aixològic (categorització - jerarquització).
- . Com clau d' intervenció educativa.

4.- La opció educativa de la diversitat: La inclusió.

4.1.- Gestió i organització:

- . Fonaments per a la inclusivitat.
- . El mestre com a membre d'un equip.

4.2.- Desenvolupament curricular:

- . Coneixement i eines.
- . Formació de professorat.

4.3.- Interacció de la comunitat educativa:

- . Professionals – alumnes – famílies.

Metodologia

- Classes magistrals obertes i participatives.
- Exposicions dels alumnes a classe sobre les lectures seleccionades.
- Recull i anàlisi d'experiències pràctiques (a nivell individual i grupal).
- Treballs en grup.

Avaluació

Prova escrita sobre els continguts treballats a l'aula.

Treballs, tant individuals com grupals, presentats en les sessions pràctiques.

Assistència, participació i aportacions personals en les classes.

Bibliografia

BIBLIOGRAFÍA GENERAL

AINSCOW, M. (2001) *Desarrollo de escuelas inclusivas. Ideas, propuestas y experiencias para mejorar las instituciones escolares*. Madrid: Narcea.

CAMILLERI, C., (1990) *Antropología Cultural y Educación*. París: Unesco,.

DEVOS, G. (1981) *Antropología psicológica*. Barcelona: Anagrama

GIMENO SACRISTÁN, J. i PÉREZ GÓMEZ, A. I (1999) *Comprender y transformar la enseñanza*. Madrid: Morata.

HARGREAVES, A. (1996) *Profesorado, cultura y postmodernidad. Cambian los tiempos, cambia el profesorado*. Madrid: Morata.

LÓPEZ MELERO, M. (2001) La cultura de la diversidad o el elogio de la diferencia y la lucha contra las desigualdades. En SIPÁN, A. (coord.) *Educación para la diversidad en el siglo XXI*. Zaragoza: Mira Editores.

SALZBERGUER i altres(1996) *L'experiència emocional d'ensenyar i aprendre*. Barcelona: Edicions 62 (Rosa Sensat)

BIBLIOGRAFIA PER TEMES

Conceptualització de la diversitat

Diferents marcs pedagògics per l'educació en la diversitat:

AINSCOW, M (1995) *Necesidades educativas especiales*. Madrid: Morata.

AINSCOW, M. (1997) Hacia una educación para todos: algunas formas posibles de avanzar. En ARNAIZ, P. y DE HARO RODRIGUEZ, R. (Eds.) *10 años de integración en España: análisis de la realidad y perspectivas de futuro*. Actas de la XXII Reunión Científica Anual de A.E.D.E.S. Murcia: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Murcia. pp. 509-515

AINSCOW, M. (1999) Tendiéndole la mano a todos los alumnos: algunos retos y oportunidades. *Siglo Cero*, 30(1): 37-48.

ABAJO, J.E., (1996) "La escolarización de los niños gitanos. El desconcierto de los mensajes doble-vinculares y la apuesta por los vínculos sociales y afectivos". *Aula de Innovación Educativa*, 47

ALSINET, Josep; RIBERA, Montserrat (2000): "La relació entre els centres educatius i l'entorn" a M.M. ALDÁMIZ i altres *Com ens ho fem? Propostes per educar la diversitat*. Barcelona, Graó, pp. 125-140

CANEVARO,e.(1987) *Els infants que es perden al bosc* .Vic: EUMO

- CARMEN del L. (2000) "La atención a la diversidad: una cuestión de valores". *Aula de Innovación Educativa*, 90: 7-11.
- CARRASCO, S. (1997) "Usos y abusos del concepto de cultura" *Cuadernos de Pedagogía* 264 (monográfico: Hacia una educación multicultural)
- CONSELL ESCOLAR DE CATALUNYA (1997) "*La diversitat a l'escola*". Jornades de Tortosa. Barcelona: Generalitat de Catalunya. Col. Educació especial.
- DELGADO M. (1998)"*Diversitat i integració*". Barcelona: Ampuries.
- DEPT: ENSENYAMENT (2002) "*Debat sobre el sistema educatiu català. Conclusions i propostes.*" *Sección III: Atenció a la Diversitat*. Conferència Nacional d'Educació. Barcelona: Servei de difusió i publicacions, Generalitat de Catalunya. pp: 71-109.
- DEVOS, G. (1980) "Respuestas psicológicas al cambio en la sociedad y en la cultura". en *Antropología Psicológica*. Cuadernos Anagrama.
- ELBOZ, y otros(2002) *Comunidades de aprendizaje. Transformar la educación*. Barcelona: Ed.Grao 177
- GARCIA PASTOR, C. (1995) *Una escuela común para niños diferentes: la integración escolar*. Barcelona: EUB.
- GIMENO SACRISTAN, José (2000): "La construcción del discurso acerca de la diversidad y sus prácticas" en *Atención a la diversidad*. Barcelona, Graó (Claves para la innovación educativa, 6)
- JULIANO,D.(1993) *Educación intercultural. Escuela y minorías étnicas*. Madrid: Ed. Eudema.
- LABORDA, C. i ESSOMBA M. A. (1999) Políticas educativas de atención a la diversidad y su implementación en los centros de enseñanza. En *Actas XVI Jornadas de Universidades y Educación Especial*. Almería.
- LÓPEZ MELERO, M. (1997) La educación intercultural: el valor de la diferencia. En *La innovación del sistema educatiu, XV Jornadas Nacionales de Universidad y Educación Especial*. pp: 173-199.
- LÓPEZ MELERO, M. (2000) Diversidad y cultura: Una escuela sin exclusiones.
- MAURI, Teresa (1998): "¿Qué hace una atención a la diversidad como tú en una situación como ésta? Desafíos actuales de una escuela para todos" a *Aula*, 77, pp. 68-75

MUÑOZ, Emili; MARUNY, Lluís (1993): "Respuestas escolares" *Cuadernos de Pedagogía*, 212, pp. 11-14

PÉREZ GÓMEZ, A. I. (1999) *La cultura escolar en la sociedad neoliberal*. Madrid: Morata.

RUÉ, Joan (1995): "El concepte de diversitat i model d'escola" *Guix*, 217, pp. 5-10

SAPON-SHEVIN, M. (1999) Celebrar la diversidad, crear comunidad. En STAINBACK, S. y STAINBACK, W. *Aulas inclusivas*. Madrid: Narcea.

SOTO, P., (1997) "Infants i joves africans a les escoles de Catalunya" *Perspectiva Escolar*, nº 219

SOTO, P. y TOVIAS S., (1997) "Entre la certeza y la duda" *Cuadernos de Pedagogía* 264

STENHOUSE, L. (1997) "Cultura y educación". Sevilla: Kikiriki Cooperativa Educativa.

TURNER, B. S. (1990) Periodization and politics in the postmodern. TURNER, B. S. (Ed.) *Theories of modernity and postmodernity*. Londres: Sage. p.6

VVAA(2001) *Llengües ,ètnies i cultures a l'ensenyament*. Barcelona Ed, Grao 23

VVAA. "Interculturalitat i Escola" Tema del curs 2000-01: Elements d'acció educativa, *Guix* (9 números, VVAA)

Monogràfic (1993) *Educar en la diversidad. Cuadernos de Pedagogia* 212.

Monogràfic (1997) *Hacia una educación multicultural Cuadernos de Pedagogía* 264

Organització i gestió

El tractament pedagògic de la diversitat en l'organització i la gestió escolar

GAIRÍN, Joaquín (1998): "Estrategias organizativas en la atención a la diversidad" *Educar*, 22-23, pp. 239-267

ILLAN ROMEU, N. Coord. (1996) *Didáctica y organización en educación Especial*. Málaga: Ed. Aljibe. Colección Educación para la Diversidad.

ILLÁN ROMEU, N, i ÁLVAREZ TERUEL, J. (1999) "La atención a la diversidad y los departamentos de orientación" *Revista de Educación Especial* 25: 99-125. Málaga: Aljibe.

MASSIP, Maria (1995): "L'equip educatiu: instrument per atendre la diversitat de l'alumnat" *Guix*, 217, pp. 51-56

PUIGDELLIVOL, I. i AGUADE, I. (1998) *"L'atenció a la diversitat en els procediments"*. ÀGORA, Pedagogia X Jornades Pedagògiques. Barcelona: Centre Cultural Pineda.

RUÉ, Joan (1991): "L'organització social de l'ensenyament-aprenentatge i l'agrupament dels alumnes" a J. RUÉ, M. TEIXIDOR *Diversitat i agrupament d'alumnes*. Barcelona, ICE UAB, pp. 21-31

WANG, M. G. (1998) *Atención a la diversidad del alumnado*. Madrid: Narcea, S. A. de Ediciones.

Desplegament curricular

El tractament pedagògic de la diversitat en el desplegament del currículum

BOOTH, T. et al. Eds. (1992) *Curricula for diversity in education*. Londres: Routledge & The Open University.

CELA i altres(1997) *El tractament de la diversitat en la etapa infantil i primària*. Barcelona: Dossier Rosa Sensat

COMPANY, M(1997) *Una escola per a tots*. Barcelona: Edicions 62 (Rosa Sensat),

GINÉ, Núria (1992): "El PCC i l'atenció a la diversitat" *Guix*, 182, pp. 49-54

ZABALA, Antoni (1995): *La pràctica educativa. Com ensenyar*. Barcelona, Graó (pp. 137-166)

JORBA, Jaume; CASELLAS, Ester (1996): *La regulació i l'autoregulació dels aprenentatges*. Barcelona, ICE UAB (pp. 83-91, 101-105)

- L'avaluació com a regulació. L'avaluació formativa
- L'autoregulació dels aprenentatges

MONEREO,C. I altres(1998) *Instantànies, Projectes per atendre la diversitat educativa* . Barcelona: Edicions 62,(Rosa Sensat)

PUIGDELLIVOL (1992) *Programació d'aula i adequació curricular* Barcelona Ed. Grao,

ALDÁMIZ-ECHEVARRÍA, M. Del Mar i altres (2000): Les adaptacions curriculars a M.M. ALDÁMIZ i altres *a Com ens ho fem? Propostes per educar la diversitat*. Barcelona, Graó, pp. 57-90

Intervenció a l'aula

El tractament pedagògic de la diversitat en les metodologies de treball i en la contextualizació dels ensenyaments i dels aprenentatges

AMANI Colectivo, (1994) *Educación Intercultural. Análisis y resolución de conflictos* Madrid: Ed. Popular

HESSARI R. U HILL D., (1989) *Practical Ideas for multicultural learning and teaching in the primary classroom*. London: Routledge,

LABORDA, C. (1998) El trabajo cooperativo como herramienta de atención a la diversidad dentro del aula ordinaria. En *Actas XV Jornadas de Universidades y Educación Especial*. Oviedo: Servicio de Publicaciones Universidad de Oviedo. pp: 575-580.

PUJOLAS,P. (2002) *Aprender junts alumnes diferents. Els equips d'aprenentatge cooperatiu a l'aula*. Vic: Ed, Eumo,

ROGERS, C.; KUTNICK, P. (1992): *Psicología social de la escuela primaria*. Barcelona, Paidós (pp. 44-61, 83-106)

- Interacción social en el aula
- Autoconcepto y rendimiento escolar

MASSIP, Maria; RIGOL, Albert (2000): "L'aula, escenari de la diversitat" a M.M. ALDÁMIZ i altres a *Com ens ho fem? Propostes per educar la diversitat*. Barcelona, Graó, pp. 13-35

AGELET, Joan; BASSEDAS, Eulàlia; COMADEVALL, Magdalena (1997): "Algunos modelos organizativos, facilitadores del tratamiento de la diversidad, y alternativos a los agrupamientos flexibles" a *Aula*, 61, pp. 46-50

NOTÓ, Cesc (2000): "Els suports a l'aula" a M.M. ALDÁMIZ i altres a *Com ens ho fem? Propostes per educar la diversitat*. Barcelona, Graó, pp. 37-56

SOTO, P. y TOVÍAS, S. (2001) "Explorando las posibilidades de un mundo multicultural en Educación Infantil" en VVAA, (2001), *Educación Infantil. Orientaciones y Recursos (0-6 años)*. coord.. ANTÓN, M y MOLL, B. CISS-Praxis.

VVAA. *Com ens ho fem? Propostes per educar la diversitat*. Barcelona: Graó 119